

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-85-2>
УДК 330.37.07

Михайлов С.В.

здобувач вищої освіти,
Національний університет водного господарства
та природокористування

Савіна Н.Б.

доктор економічних наук, професор,
Національний університет водного господарства
та природокористування

Mykhailov Stanislav, Savina Nataliia

University of Water and Environmental Engineering

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ГРИ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

RESPONSIBLE GAMBLING MEASURES: AN OVERVIEW OF STRATEGIES, IMPLEMENTATION, AND OUTCOMES

У світі, де сучасні економічні виклики змушують організації та країни розглядати свою діяльність в контексті відповідальності, роль та значення міжнародних стандартів відповідальної гри важливіші, ніж коли-небудь. Ця стаття присвячена аналізу економічних аспектів впровадження міжнародних стандартів відповідальної гри, їхніх тенденцій та перспектив в сучасному глобальному економічному середовищі. Крім того, визначається концепція відповідальної гри та розкриваються ключові принципи та стандарти, які сьогодні стають стратегічними інструментами для підприємств, установ та країн у досягненні сталого розвитку. Автори аналізують економічні вигоди впровадження цих стандартів та висвітлюють їхній вплив на фінансовий стан підприємств та економіку загалом. Акцентується на впровадженні відповідальної гри, як ключовому аспекту стійкого розвитку гемблінг індустрії.

Ключові слова: азартні ігри, онлайн гемблінг, відповідальна гра, міжнародні стандарти, регуляторна політика.

This comprehensive article delves into the multifaceted landscape of responsible gambling measures worldwide, providing a nuanced analysis of proposed strategies, methodologies employed, and the ensuing outcomes. The research examines an array of tools designed to foster responsible gambling behaviour, including mandatory gaming breaks, automatic informational messages, spending limits, behaviour tracking instruments, self-exclusion programs, and the crucial aspect of staff training in identifying and addressing gambling-related issues. Methodologically, the study employs a thorough review of existing literature, encompassing diverse screening tools and their prevalence in different national contexts. These disparities emphasize the challenges associated with cross-country comparisons, calling for standardized approaches in future research efforts. Moreover, results indicate promising outcomes for certain responsible gambling strategies, such as mandatory breaks, while acknowledging the need for more in-depth research to draw conclusive and universally applicable findings. At the same time, the article underscores the evolving nature of responsible gambling initiatives and the dynamic interplay between different tools. Furthermore, the discussion delves into the critical role of staff training within the gambling industry, emphasizing the importance of equipping personnel with the skills to identify and address problematic gambling behaviour effectively. The impact of promotional efforts on responsible gambling is also scrutinized, with insights into the complex relationship between awareness promotion and actual behavioural changes. In conclusion, this article contributes a nuanced understanding of responsible gambling measures, shedding light on the evolving landscape globally. It emphasizes the importance of ongoing research, standardized methodologies, and continuous adaptation of strategies to effectively address the multifaceted challenges posed by gambling-related issues.

Key words: gambling, online gambling, responsible gaming, international standards, regulatory policy.

Постановка проблеми. У змінному глобальному економічному середовищі, де питання сталого розвитку та соціальної відповідальності стають все актуальнішими, ефективне впровадження міжнародних стандартів відповідальної гри стає необхідністю для підприємств та країн у досягненні економічної стійкості та гармонії. Станом на 1 жовтня 2021 року азартні ігри, включаючи онлайн-азартні

ігри, були офіційно легалізовані в усіх країнах-членах Європейського Союзу. Незважаючи на постійні зміни загальних нормативних положень, наразі немає жодної країни ЄС, яка прямо забороняє будь-які форми азартних ігор, незалежно від їхнього проведення онлайн чи в традиційних місцях. Ця актуальна позиція пояснюється тим, що заборони не ведуть до припинення азартних ігор, але, ймовірно,

суворе законодавство може бути більш ефективним у захисті споживачів і приносити значні соціально-економічні вигоди суспільству. Треба взяти до уваги ризик шкідливого впливу азартних ігор на окремих осіб і встановити систематичний моніторинг розповсюдження проблемного азартного гравців. Це необхідно для того, щоб гарантувати, що будь-які регуляторні чи законодавчі заходи досягають оптимальної рівноваги, яка захищає суспільство, не обтяжуючи законну галузь непотрібними обмеженнями.

Відповідно до законодавства України, зокрема Закону «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» [1], визначається поняття відповідальної гри як основного принципу організації та проведення азартних ігор. Цей принцип передбачає, що організатори азартних ігор повинні вживати заходів для уникнення та зменшення негативних наслідків, що можуть виникнути внаслідок участі фізичних осіб у грі, а також спрямовані на стимулювання самообмежень і самоконтролю для гравців.

Необхідність впровадження відповідальної гри визначається ступенем та масштабом негативного впливу, що може виникнути внаслідок азартних ігор. Однак наразі існує значна розбіжність у теоретичних поглядах стосовно відповідальної гри, оскільки існують три основні принципи політики щодо азартних ігор: абсолютна заборона, безобмежний дозвіл та обмежений дозвіл.

Політика абсолютної заборони базується на тезі про шкідливість азартних ігор. Безобмежний дозвіл, у свою чергу, передбачає, що гравці мають право займатися азартними іграми, за умови, що це не завдає неправомірної шкоди іншим особам, навіть якщо це пов'язано з ризикованою діяльністю. Обмежений дозвіл означає легалізацію азартних ігор з певними обмеженнями та обмеженнями для забезпечення більш високого рівня контролю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відповідальна гра включає в себе використання програм, політик та інструментів, спрямованих на забезпечення чесної та безпечної гри, а також на попередження та мінімізацію можливої шкоди, пов'язаної з азартними іграми [2].

Для ілюстрації, в Канаді у 2014–2015 роках дохід від азартних ігор становив від 0,41% у Британській Колумбії до 3,50% в Онтаріо від загального бюджету. Програми відповідальної гри були впроваджені в розмірах від 214 тисяч доларів до 16,3 мільйонів. Державні оператори також запроваджували власні ініціативи у рамках корпоративної соціальної відповідальності, використовуючи комплексні програми для узгодження стратегій.

Для відстеження та вчасного реагування на проблемні випадки азартних гравців використовувалась система відстеження поведінки iCare та Saskatchewan,

активно впроваджена канадськими операторами [3]. Ця система, яка зазвичай супроводжується pop-up повідомленнями, допомагає гравцям відслідковувати власну поведінку та надає нагадування про встановлені обмеження. Форуми та обговорення також просіюються для виявлення можливих проблем і надання своєчасної підтримки. Оператори та персонал казино отримують додаткові тренінги для виявлення та адекватної реакції на проблемних гравців.

Програма самовиключення (Self-exclusion) є одним із принципів відповідальної гри і може бути доступною на різні терміни, від 3 місяців до безстрокового [4]. Більшість провінцій Канади впроваджують профілактичні програми для молоді та розповсюджують інформаційні матеріали серед студентів та педагогічного персоналу з метою запобігання розповсюдженню азартних ігор серед неповнолітніх.

Метою статті є аналіз важливих аспектів, пов'язаних з економічним впливом впровадження міжнародних стандартів відповідальної гри. Окрім того, стаття спрямована на визначення тенденцій розвитку цієї сфери та перспектив на майбутнє. Аналізуються інноваційні рішення та їхні можливості, а також здійснюється огляд психологічних та соціальних впливів відповідальної гри на гравців та суспільство.

Методи дослідження. Для досягнення поставлених цілей дослідження використовувались такі методи: теоретичний аналіз (переосмислення останніх публікацій та досліджень), компонентний аналіз (встановлення зв'язку між впровадження принципів відповідальної гри та національною економікою), функціональний аналіз (системний аналіз грального бізнесу, орієнтований на виокремлення його місця в системі національної економіки).

Виклад основного матеріалу. Стан, пов'язаний з азартними іграми, був уперше визнаний Всесвітньою організацією охорони здоров'я в 1977 році та включений до статистичної класифікації хвороб і пов'язаних проблем зі здоров'ям (ICD-9) під формальною назвою «надмірне захоплення азартними іграми» [5]. Пізніше, у 1980 році, цей психологічний стан був офіційно визнаний як «патологічна пристрасть до азартних ігор» і вперше включений до Посібника з психічних розладів Американської психіатричної асоціації (DSM-III), класифікувавши його як розлад контролю над імпульсами. З медичним та технологічним прогресом, у 2013 році патологічну пристрасть до азартних ігор перейменували в розлад, пов'язаний з азартними іграми, і перекласифікували як поведінкову залежність, порівняно з іншими речовинами, такими як алкоголь і наркотики.

Для діагностики психічних захворювань, пов'язаних з азартними іграми, та оцінки рівня проблемної пристрасті до азартних ігор в населенні було

розроблено кілька інструментів скринінгу. Ці інструменти включають в себе CPGI (Канадський індекс проблеми азартних ігор), PGSI (підшкала Канадського індексу проблеми азартних ігор із 9 найбільш специфічних пунктів), DSM (Діагностичний і статистичний посібник із психічних розладів) і інші. Кожен з цих інструментів надає різні оцінки та має свої власні характеристики, що робить їх важко порівнювати та висновки національних опитувань, що використовують різні методи та інструменти скринінгу.

Кожен з наведених інструментів скринінгу відрізняється за показниками, і деякі були розроблені переважно для клінічних умов, тоді як інші спрямовані на загальний огляд в опитуваннях населення. Різноманіття у методології, типах і характері питань, а також акценту призводить до різниці у визначенні проблем з азартними іграми та їх серйозності. Інструменти також мають відмінності у рівнях хибно-позитивних і хибно-негативних результатів, а також в довірчих інтервалах та статусі надійності [6].

Ці різноманіття підкреслюють те, що, навіть при корисності національних опитувань у визначенні поширеності азартних ігор на національному рівні, важко проводити порівняння та отримувати значущі висновки з результатів, оскільки вони використовують різні інструменти для перевірки.

Поточна ситуація серед вивчених країн чітко відображає складність порівняння різних національних рівнів проблем із азартними іграми через відсутність єдиного інструменту перевірки, який застосовується систематично в усіх країнах під час національних опитувань. Навіть в межах окремих країн різні дослідження можуть використовувати різні інструменти перевірки (наприклад, Бельгія та Швеція). Чотири країни (Данія, Чеська Республіка, Фінляндія та Великобританія) повідомили, що вони застосовують два критерії скринінгу для визначення рівня проблемної схильності до азартних ігор.

Найпоширенішим інструментом скринінгу є PGSI (індекс серйозності проблем з азартними іграми). Його використовують у 9 країнах (Чехія, Данія, Фінляндія, Франція, Греція, Італія, Ірландія, Швеція, Великобританія). NODS використовується на Кіпрі (NAAC) і в Данії; SOGS використовується у Фінляндії та Нідерландах, DSM-V використовується в Бельгії (VAD) та Іспанії, а Великобританія залишається при стандартах DSM-IV та скороченій версії PGSI у своїх телефонних інтерв'ю. У Чеській Республіці щорічне омнібусне опитування базується на тестах «Брехня/Ставка», а Національне опитування служби охорони здоров'я Швеції використовує скорочену версію скринінгового інструменту PGSI [7].

Було підтверджено, що примусові перерви у грі, автоматичні інформаційні повідомлення, налаштування лімітів, інструменти відстеження поведінки, програми

самовиключення та навчання персоналу принципам відповідальної гри є ефективними. Деякі з цих стратегій показали обнадійливі результати, однак інші вимагають додаткових досліджень перед тим, як можна буде зробити більш переконливі висновки.

Примусова перерва у грі: Примусова перерва у грі наразі вважається однією із найефективніших стратегій відповідальної гри. Деякі дослідження вказують на можливі негативні ефекти, такі як збільшення тяги до гри та збільшення часу, проведеного у грі. Важливо провести подальші дослідження в реальних умовах гри, оскільки більшість досліджень були лабораторними.

Автоматичне відображення інформаційних повідомлень: Динамічний обмін повідомленнями може бути ефективним у підтримці самосвідомості та самоконтролю гравців. Проте, неоднозначність існує щодо впливу цих повідомлень на ігрову поведінку, і важливо досліджувати їх ефективність в різних умовах.

Обмеження тривалості гри та можливих витрат: Налаштування лімітів часу та витрат може бути ефективним інструментом для самоконтролю гравців. Проте, існують обмеження, оскільки не всі гравці можуть дотримуватися встановлених обмежень, і це може привести до зміни їх стратегій гри.

Інструменти відстеження поведінки: Інструменти відстеження поведінки спрямовані на ідентифікацію поведінкових маркерів та підтримку самосвідомості гравців. Важливо вдосконалювати ці інструменти для забезпечення надійної інформації та зворотного зв'язку.

Програми самовиключення: Програми самовиключення можуть бути корисними в індивідуальних випадках, проте необхідно вдосконалювати їхню ефективність та управління. Проблема порушень учасниками та можливості гри на інших майданчиках після виключення залишається важливою для подальших вдосконалень.

Навчання персоналу реагувати на проблеми з азартними іграми: Навчання персоналу ігрових залів та казино відіграє ключову роль у забезпеченні необхідної інформації та розвитку навичок, які допомагають працівникам більш ефективно виявляти та реагувати на ознаки проблем із азартними іграми. Ефективне навчання персоналу призвело до покращення їхнього розуміння та здатності ідентифікувати проблемних гравців, а також забезпечило базові навички комунікації з особами, які мають надмірні тенденції до азартних ігор. Майбутні напрями навчання можуть фокусуватися на ефективному вирішенні негативних відгуків та коментарів від клієнтів, а також враховувати різноманітність персоналу за статтю, статусом і рівнем задоволення від роботи.

Просування та маркетинг відповідальної гри: З просуванням та маркетингом відповідальної гри спостерігається, що, незважаючи на загальну по-

зитивну сприйнятливості концепції, їх вплив на поведінку гравців є недостатнім. Для оптимального впливу повідомлення про відповідальну гру повинні включати інформацію про соціальні наслідки азартних ігор та викликати емоції, пов'язані з сімейними або довгостроковими фінансовими наслідками.

В Україні принципи відповідальної гри отримали схвалення рішенням Комісії з регулювання азартних ігор та лотерей (КРАІЛ) № 483 від 11 серпня 2021 року. Згідно з Законом України «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор», організатори азартних ігор зобов'язані дотримуватися цих принципів, щоб забезпечити гравцям захист як перед початком, так і під час гри.

Відповідно до встановлених принципів, гравцем на території України може бути фізична особа, яка досягла 21-річного віку, є дієздатною, не внесена до Реєстру осіб, яким обмежено доступ до гральних закладів та/або участь в азартних іграх, та бере участь у грі за власним бажанням.

Комісія з регулювання азартних ігор та лотерей визначила ці принципи, спрямовані на попередження та мінімізацію негативних наслідків участі гравців в азартних іграх. Ці принципи можна умовно поділити на дві групи: принципи відповідальної гри та попередження ігрової залежності

Висновки. Отже, відповідальна гра – це основний принцип взаємодії організаторів азартних ігор та суспільства. Необхідність організації відпові-

дальної гри визначається характером та масштабом негативного впливу від азартних ігор. Ці показники визначаються в кожній країні окремо, методами, які відповідають її законодавству. Проте відсутність загального інструменту перевірки, який би послідовно використовувався в усіх країнах у їхніх національних опитуваннях, унеможливило порівняння рівнів проблеми азартних ігор в різних країнах.

Серед найбільш поширених стратегій можна назвати: примусова перерва у грі, автоматичні інформаційні повідомлення, налаштування лімітів, інструменти відстеження поведінки, програми самовиключення, навчання персоналу принципам відповідальної гри. Деякі з них вже показали обнадійливі результати, проте інші вимагають додаткових досліджень для формування більш переконливих висновків.

Профілактичні заходи, такі як навчання персоналу та просування відповідальної гри, також мають значення в управлінні ризиками пов'язаними з азартними іграми. Однак ефективність маркетингу відповідальної гри варіює і може не впливати на поведінку гравців в достатній мірі.

Україна приділяє увагу відповідальній грі, затверджуючи принципи, які організатори азартних ігор повинні дотримуватися. Ці принципи спрямовані на захист гравців і передбачають обмеження за віком та статусом особи. Організаторам також рекомендується вживати заходів для попередження негативних наслідків участі фізичних осіб в азартних іграх.

Список літератури:

1. Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор : Закон України від 14.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text> (дата звернення: 20.09.2023).
2. Harris A., Griffiths M.D. A Critical Review of the Harm-Minimisation Tools Available for Electronic Gambling. *Journal of Gambling Studies*. 2017. No. 33. P. 187–221. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10899-016-9624-8>
3. Davies B. iCare: Integrating responsible gaming into casino operation. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2007. No. 5(4). P. 307–310. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11469-007-9078-4>
4. Price A. Insight: Best Practices for Self-Exclusion Reinstatement and Renewal. Toronto: Responsible Gambling Council, Centre for the Advancement of Best Practices, 2016. 56 p.
5. Fauth-Bühler M., Mann K., Potenza M.N. Pathological gambling: a review of the neurobiological evidence relevant for its classification as an addictive disorder. *Addict Biol*. 2017. No. 4. P. 885–897. DOI: <https://doi.org/10.1111/adb.12378>
6. European Gaming and Betting Association. Monitoring Gambling Engagement And Problem Gambling Prevalence Within Selected European Jurisdictions. 2022. 23 p.

Reference:

1. Pro derzhavne rehulivannia diialnosti shchodo orhanizatsii ta provedennia azartnykh ihor: Zakon Ukrainy vid 14.07.2020 [On state regulation of activities related to the organization and conduct of gambling: Law of Ukraine dated July 14, 2020]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/768-20#Text> (accessed September 20, 2023).
2. Harris A. & Griffiths M. D. (2016) A critical review of the harm-minimisation tools available for electronic gambling. *Journal of Gambling Studies*, no. 33, pp. 187–221. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10899-016-9624-8>
3. Davies B. (2007) iCare: Integrating responsible gaming into casino operation. *International Journal of Mental Health and Addiction*, no. 5(4), pp. 307–310. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11469-007-9078-4>
4. Price A. (2016) Insight: Best Practices for Self-Exclusion Reinstatement and Renewal. Toronto: Responsible Gambling Council, Centre for the Advancement of Best Practices.
5. Fauth-Bühler M., Mann K., Potenza M. N. (2017) Pathological gambling: a review of the neurobiological evidence relevant for its classification as an addictive disorder. *Addict Biol*, no. 4, pp. 885–897. DOI: <https://doi.org/10.1111/adb.12378>
6. European Gaming and Betting Association (2022) Monitoring Gambling Engagement And Problem Gambling Prevalence Within Selected European Jurisdictions. 23 p.